

הבן מחויב במצוות כיבוד הורים. הגמרא מפרטת צורות שונות של כיבוד ויראה מההורים בהשוואה לכיבוד ויראת ה'. שאלת ה'עד היכן?' ששאלנו בלימוד תורה לבן, נשאלת גם על עד היכן כיבוד הורים. הגמרא מביאה כמה סיפורים מרשימים על דמא בן נתינה שכיבד את אביו, וזה לשון הגמרא (שם לא.):

אמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את ר' אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני: בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. **לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו**, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם: יודע אני בכך, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא.

חז"ל מביאים מעשה **בגוי** שכיבד את הוריו, ונתן ה' שכרו, ונראה שחכמים משבחים מאוד את אותו האיש. אך מעניין לראות שרבי טרפון מספר את מעשיו בכיבוד אימו חכמים הגיבו אחרת, וזה לשון הגמרא (שם לא.):

רבי טרפון הוה ליה האי אבא, דכל אימת דהוה בעיא למיסק לפוריא - גחין וסליק לה, וכל אימת דהוה נחית - נחתת עליה, אתא וקא משתבח בי מדרשא, **אמרי ליה: עדיין לא הגעת לחצי כיבוד! כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה?**

רבי טרפון היה עושה עצמו כמדורג לאימו (ובירושלמי מסופר שהיתה הולכת על ידיו במקום קוצים וברקנים), ואמרו על זה חכמים 'עדיין לא הגעת לחצי כיבוד!'

ויש לעיין מדוע כיבוד הורים של גוי חכמים מתפארים ומגלים את שכרו, ולעומת זאת רבי טרפון מקבל מעט תוכחה על כיבוד הוריו!?

בהמשך הגמרא מביאה ברייתות שעוסקות בכיבוד ההורים גם בחייהם וגם במותם, וכן שאסור לקרוא בשם הפרטי, אלא אבא ואמא. ולכאורה יש להקשות מדוע צריך לכבדם לאחר מותם? ועוד מה עניין איסור קריאה בשם הפרטי?

המהר"ל הקשה, מדוע חכמים נתנו ראייה מגוי לכיבוד הורים, וזה לשונו (ד"ה מה):

והביא ראייה מן גוי באשקלון ולא מן ישראל, **ומזה תדע כי הגוי מוכן ביותר לכבוד אב ואם מן ישראל, ודבר זה קשיא! ואי אפשר בלא טעם.**

רבי צדוק הכהן מלובלין והמהר"ל כיוונו לדבר אחד בסגנון שונה, וכך לשונו בפרי צדיק (פרשת קדושים):

דבאמת מצות כיבוד אף אומות העולם נוהגין בה כמו שאמרו בגמרא (קידושין ל"א א) ומצינו (בראשית רבה ס"ה, ט"ז) אמר רבי שמעון בן גמליאל וכו' ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשו את אביו וכו' וצריך להבין למה שיבח את עשו במצות כיבוד והא איתא בגמרא (עבודה זרה כ' א) לא תחנם לא תתן להם חן, ובפרט לשבח את עשו בהירות מצוה. **אך באמת אין זה לשבח דבאומות העולם שהעיקר אצלם הגוף והנאת עולם הזה ולכן הנימוס אצלם לכבד אבותם שהביאוהו לעולם הזה שזה כל מגמתם. מה שאין כן בישראל דבאמת נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא (עירובין י"ג ב) ולא היה הדעת נותן לכבדם רק מחמת מצות ה'. ומשום הכי רבי שמעון בן גמליאל היה לובש בגדים החשובים לתורה ולתפילה שהוא כבוד ה' ולא לכיבוד אב. והטעם למצות כיבוד אב מפני שהכניסו קדושה בהגוף.**

כלומר, תכלית הגוי הוא הממד הגופני, וחלק מנימוס הגוף הוא לכבד את מי שהביאו אותו לעולם - וזה כל מגמת כיבוד הורים (הגוף הוא מוגבל וקצוב, ע"כ אפשר לתחום אותו בגבול, כך גם כיבוד ההורים של הגוי). אך אצל עמ"י שהטעם של החיים בעולם היא השליחות הנשמית אדי הורים והקב"ה שותפים בהכנסת הנשמה אל האדם שנתן ה' יתברך - סוד הקדושה שבגוף. וכך מוסיף ומבאר המהר"ל (שם):

ועוד תדע להבין ענין זה, כי האב ואם הם סבה חמריית לבן שנותנים את הזרע וכמו שמבואר בפרק המפלת (נדה ל"א א') ומן אב ואם נוצר הגוף והנשמה נותן הש"י, **ומפני שהגוי עיקר שלו הגוף**, וסבתו הוא האב ואם לכך מכבד אב ואם ביותר, ואין עיקר של הגוי הנשמה ואין מכבדין את אביהם שבשמים, **אבל ישראל עיקר שלו הוא הנשמה** והש"י נותן הנשמה לא אב ואם, וישראל נקראים בניו למקום מה שאין זה באומות, לכך הגוי יותר דבק בכבוד אב ואם במה שהם חמריים יותר מן ישראל, ופי' זה קרוב לפירוש שנזכר לפני זה.

עומק עניין זה שכיבוד ההורים איננו דבר פרטי, אלא הסתכלות על מהלך כל הדורות כולם. הבן מכבד אב, והאב את אביו עד האדם הראשון, וכן עד סוף כל הדורות. מתוך הבנה של השלמת החיים והייעוד בחיים. היהודי שמכבד את הורים, הוא איננו אדם פרטי, אלא הוא מבין שהוא ממשיך את דרך הקודש שאבות אבותיו סוללים. נראה שזה עומק ההבנה בדברי רבי טרפון, שלא הגיע לחצי כיבוד, כי כל עוד הנשמה בקרבו צריך הוא להמשיך עוד ועוד, וגם לאחר מות הוריו לא סיים שליחותו כי כל צעד וצעד הוא מכבד את הוריו. אולי זאת הסיבה שאנו קוראים להורים **בשם כללי ולא פרטי**, אבא ואמא. משום שהסתכלות עליהם היא כוללת, כלומר, אדם שלא מכבד את הוריו וקורא להם בשמות פרטיים בעצם מגדיר רואה את עצמו בתוך תכלית חייו הפרטיים. **אך אדם שרואה את הוריו, כאבא ואמא, הוא מבין שהוא ממשיך את הדרך וההופעה הכללית שבמציאות, הם האב והאם שלי ומהם אני ממשיך את המסורת הקודש ותכלית ושליחות חיי.**